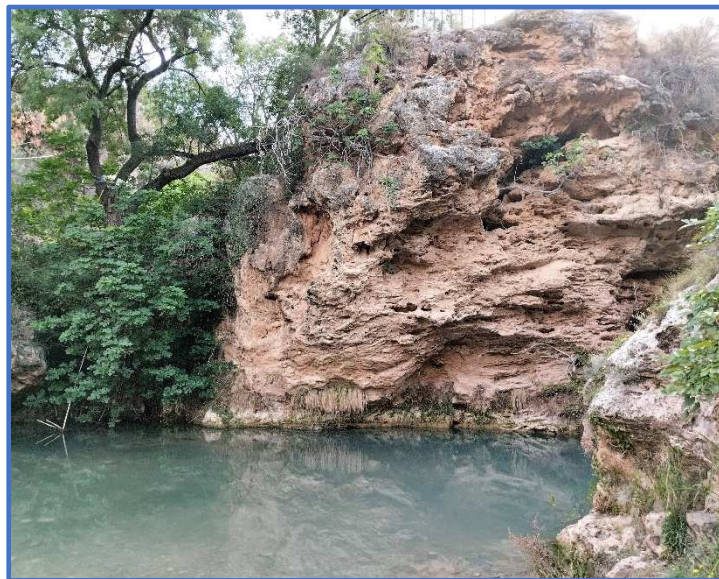

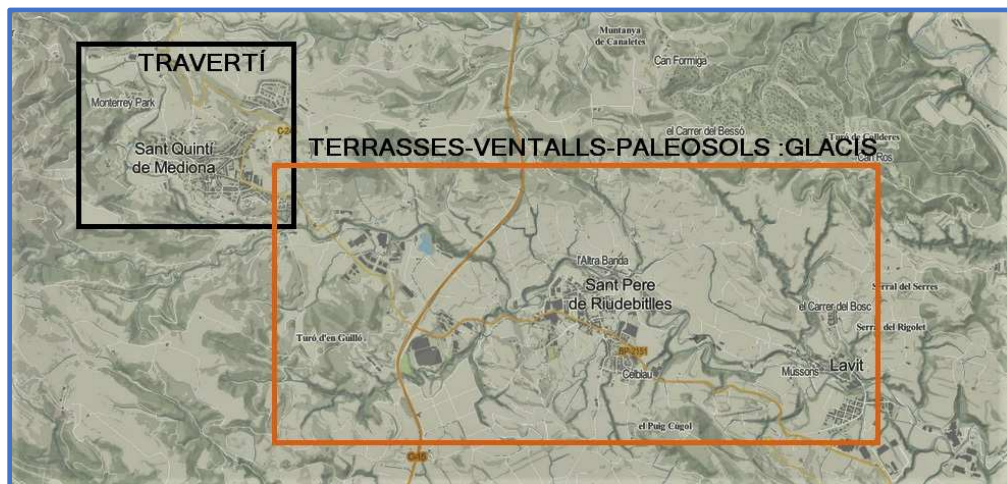
LA VALL- MEDIONA-RIUDEBITLLES.

El Paleolític – Els primers indicis de colonització humana.

Els primers assentaments coneguts del Mediona-Riudebitlles tenen una estreta relació amb la geografia i geomorfologia de la vall. Durant la Prehistòria més antiga, al Paleolític, els trobem a la part baixa de la vall i ja avançat el Paleolític Superior i durant el Neolític i Eneolític Bronze son preeminents a la part alta .La vall que conforma el Mediona Riudebitlles resta encarada al Est amb el cim del Puig Castellar , sobre la Llacuna, que culmina amb els seus 934 metres la muntanya i vessant més alta .El fenomen climàtic de les borrasques amb vents de Llevant produeix la condensació a les muntanyes de la Llacuna i Mediona. Son les pluges que omplen amb la esorrentia natural l'aquífer subterrani que nodreix les fonts de les Deus, de Sant Quintí de Mediona com a sobreexidor natural. Aquest fet és important per a explicar un primer poblament durant el Paleolític. L'estudi de la geologia ens proporciona les claus del poblament amb la presència, a Sant Quintí de Mediona de les formacions de travertins, unes formacions lligades a la deposició de carbonats que produeixen formes espectaculars i son les surgències naturals del aquífer .El travertí a modelat les coves de Sant Quintí que van servir de refugi durant la Prehistòria i serà una pedra que formarà part de la història antiga i moderna amb les construccions de les cases i els molins de les ribes del riu. Els travertins o “pedra de turo” han format coves per a l'aixopluc durant el Paleolític, al voltant de Les Deus i zones properes. Els humans utilitzaven el corredor natural del riu, que avui dia encara relaciona dos ambients climàtics ben diferents. Els de la plana del Penedès, oberta al Mediterrani i per tant amb un clima i una vegetació adaptada i per altra part la alta vall de la Llacuna en connexió natural a l'Anoia i la Baixa Segarra, una petita frontera bioclimàtica amb espècies més típicament centre europees.

Formacions de travertins a les Deus, Sant Quintí de Mediona.(A.F.)

Mapa de les formacions geològiques amb assentaments del Paleolític. (A.F.)

Les altres formacions importants a la vall, són les terrasses del riu quan aquest s'eixampla a la plana entre els termes actuals de Sant Quintí, Sant Pere de Riudebitlles i Torrelavit, és el que s'anomena un glacis quaternari, format per terrasses, graves i llims i que en vertical sembla un pastís de terres amb coloracions grogues i vermelloses. Les trobem a la Noguera, Barquies, La Masia, Corral del Martí, Carrer de Piera i els Plans, a la vessant esquerra, i a la vessant dreta del riu al torrent de Guillo, Pont Nou i vessants del Puig Cúgul.

Les formacions de travertins i les del glacis tenen una clara relació amb els paleoclims del Plistocè Superior. Són una seqüència des dels 200.000 anys abans de la nostra Era. La relació dels assentaments i jaciments amb els dipòsits de sediments són importants per determinar la seva antiguitat i actualment els anàlisis dels estrats de Barquies han donat datacions amb les dades més antigues al voltant de la xifra esmentada. (GQ -UB.2.022)

(A.F.)

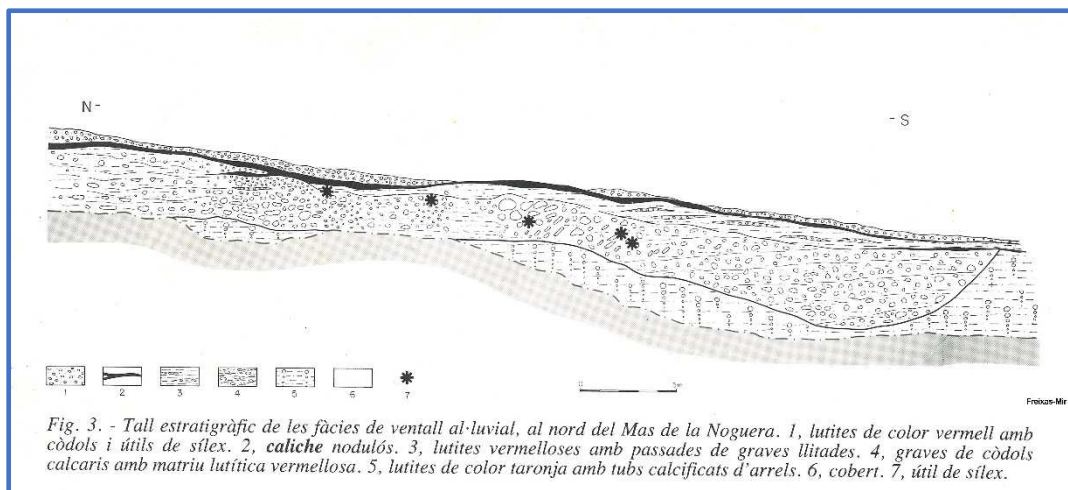
Formacions quaternàries del Mediona-Riudebitlles al seu pas per Sant Pere de Riudebitlles.

Paleocanals del Carrer de Piera

Tall del glacis al torrent de la Masia.

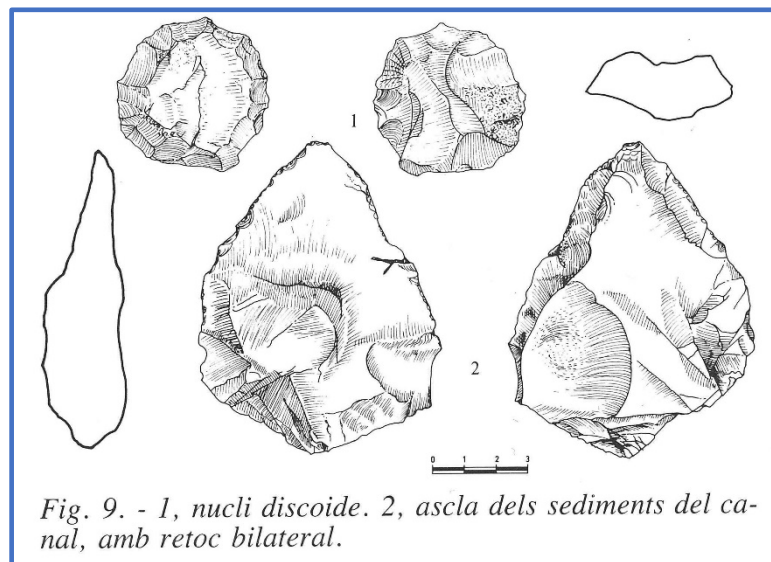
Un element clau per les comunitats prehistòriques és el sílex, molt abundant a la vall i amb afloraments en els conglomerats del Pliocè com podem veure a les vessants de la serra de Gramar i de les Estoses, o formant part dels còdols de les graveres a les terrasses de riu. El sílex perdura com a matèria primera principal, utilitzada per les comunitats humanes des del remot Paleolític Inferior fins a l'Eneolític. És un mineral de quars molt dur i a la vegada amb la facilitat de produir eines, esberlant-la.

L'assentament més antic conegut a la vall es el de La Noguera (Freixas-Mir,1.987), al terme actual de Sant Quintí de Mediona. Les eines de sílex restaven dins de la secció de un ventall al·luvial del torrent de la Remugosa, La Noguera, a la vessant esquerra del Riudebitlles. La recol·lecció de material superficial i els del ventall van donar les dades de una tecnologia pròpia del Paleolític Inferior final ,amb un treball específic per elaborar les eines de sílex. Una classificació per la seqüència cronològica al voltant de uns 150.000 any B.P.

(A.F)

Estratigrafia del ventall al·luvial de la Noguera. (A.F))

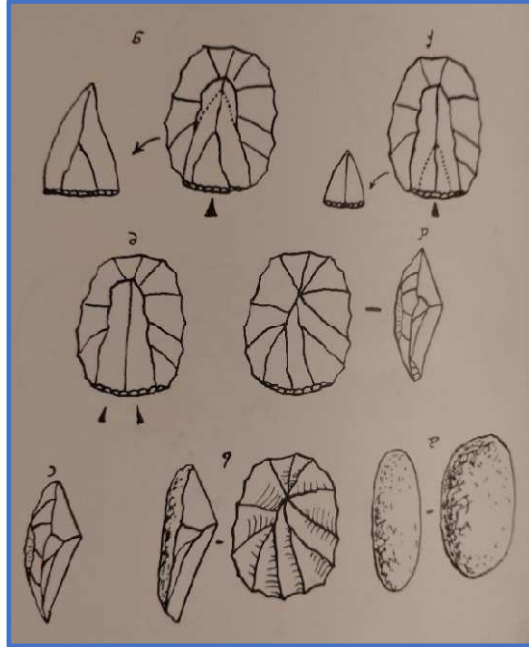

(A.F)

Sílex localitzats dins dels sediments.

Sabem que en aquest moment son els Neandertals els que colonitzen aquets espais. Uns humans diferents a nosaltres físicament, per la seva corpulència adaptada a les condicions en que vivien, caçadors de cavalls salvatges i rens, coneixien el foc i elaboraven instruments de sílex amb gran varietat de útils. Del seu pas per zones properes en tenim una bona referencia al jaciment del Abric Romaní a Capellades. La capacitat del seu cervell era semblant als de dels homo Sapiens, i son els Neandertals que comencen a modificar el tipus de talla de les eines mes rústegues del Paleolític Inferior, amb un sistema sofisticat de producció de ascles amb

Nuclis prefigurats. És el que s'anomena mètode Levallois, i que necessita de un esquema mental previ a la seva talla. A la vall del Mediona/Riudebitlles s'han localitzat molts elements que demostren la tècnica en totes les seves fases. Bàsicament es tracta de treballar el nòdul de pedra fent saltar llesques de tot el seu entorn i preparant el que seran els punts d'impacte. Podem veure un esquema simple del mateix.

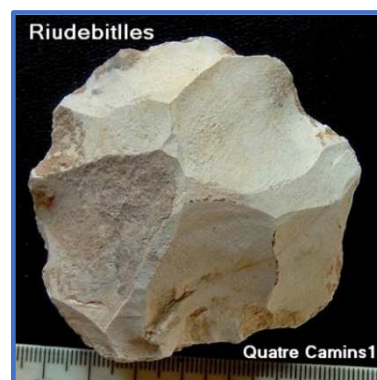

Esquema del procés de la talla lítica Levallois. (Jaques Tixier.)

El fet especial de que s'hagin preservat els sediments del glacis i s'hagi conservat, ha permès la localització de assentaments i materials dins de les graveres i els paleocanals. De La Passada fins el cementiri de Torrelavit a la vessant esquerra del riu, al camí de la Noguera, Barquies, la Masia, el torrent de Turró i els Plans. Mes esporàdicament a la vessant esquerra, prop de Guilló, el Pont Nou i a la vessant del Puig Cùgul, aquest últim l'assentament de la Font de Cargol (Freixas.1997), amb tecnologia pròpia del Paleolític Mitjà i de uns 80.000 anys B.P.

(A.F)

Sant Pere de Riudebitlles.

Bifacial -180.000 B.P (A.F.)

Nucli Levallois (A.F.)

Els útils que s'han localitzat a la vall son: Grans destrals per colpejar i destriar les carcasses dels animals caçats, ganivets per esquarterar-los , puntes de llança, eines per preparar les pells, perforadors, burins i Rascadores. Degut a la acidesa dels llims sols s'han preservat algunes dents de cavall producte de la cacera.

De l'assentament de La Noguera s'han pogut recuperar centenars de peces de sílex amb una indústria qualificada de Evenossiana que té per la seva antiguitat molts elements arcaics i propis del Paleolític Inferior.

MEDIONA I .Un jaciment del Paleolític Mitjà.

Durant els anys 1.987-1.990 es van dur a terme les excavacions del jaciment de Mediona I.(Weniger.Estevez.1.990), per part de la Universitat Autònoma de Barcelona i l'institut Alemany. Localitzat per damunt de les Deus i al peu del escarpament de Monterrey , del terme municipal de Mediona. Les intervencions arqueològiques realitzades al jaciment de Mediona I es van fer entre el 1987 i el 1990. Durant l'excavació de 1987 es posà de manifest un nivell superior amb restes de travertí de la coberta de la cova . El 1988 es van trobar més restes d'ocupació, com un fogar. En la campanya de 1989 es va recollir gran quantitat de material arqueològic, es va verificar la seqüència estratigràfica establerta l'any anterior i es va descobrir una estructura de combustió en forma de cubeta. Per últim, l'any 1990 es va realitzar l'última campanya d'excavació que va donar com a resultat el descobriment d'un nivell de carbons. Els centenars de peces de sílex recuperades presentaven una tipologia i treball assimilable a indústries pròpies del Paleolític Mitjà. Les restes de fauna recuperades, cavall, cérvol, conill i un probable "rinoceros". La conclusió dels excavadors donava una datació de 42.000 anys abans del present.

Al mateix temps es van fer unes datacions de Urani/Tori dels travertins que podem veure esgronats a diferents nivells de Sant Quintí de Mediona .Els resultats van donar tres fases diferents de formació. 109.000 anys, 18.000 anys i 6.000 anys B.P. Des de l'any 2.021 s'ha fet càrrec de la excavació i investigació el Grup de Quaternari de la Universitat de Barcelona amb l'objectiu de profunditzar en la recerca i coneixement del jaciment.

(Mª A. M.)

MEDIONA I 1.984-U.A.B.

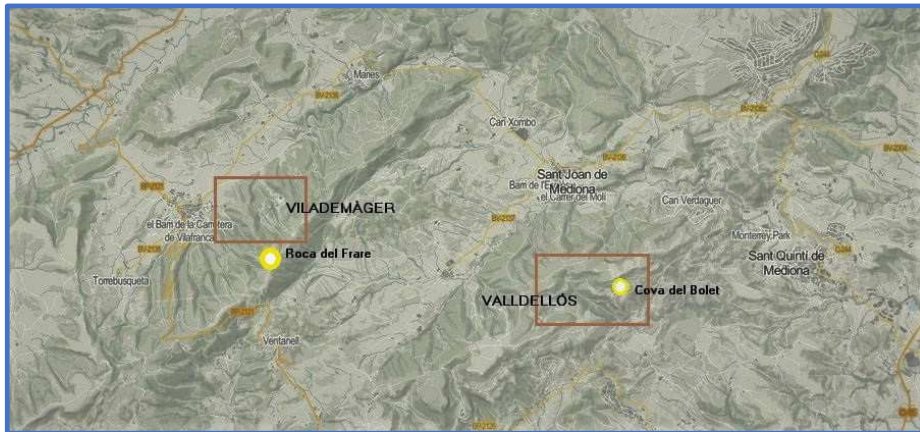
(A.F.)

Excavacions 2.023-U.B.

Durant el Paleolític i en les fases posteriors la relació de les comunitats humanes amb el Mediona-Riudebitlles té una finalitat molt clara, la de controlar els passos de fauna en els recorreguts propers a la llera del riu. La posició del riu en aquest aspecte és prou evident en tant que el seu recorregut va des de la part baixa connectant a la confluència amb el riu Anoia i al pendent de les muntanyes del Prelitoral de Mediona i La Llacuna amb els altiplans del Gaià. De una manera no tant clara però que també era important ,la connexió de la vall mitjana amb la plana del Penedès.

Paleolític Superior-Epipaleolític.

De la mateixa manera que a la part baixa de la vall oferien unes condicions ideals per a l'establiment dels humans durant el Paleolític Inferior i Mig, a les muntanyes del Prelitoral de Clivalleres i Puigfred, a les cavitats i coves si han fet troballes que van del Paleolític Superior final fins a fases avançades del Neolític i Eneolític.

(A.F)

Localitzacions amb les coves mes importants, des del Paleolític Superior al Eneolític.

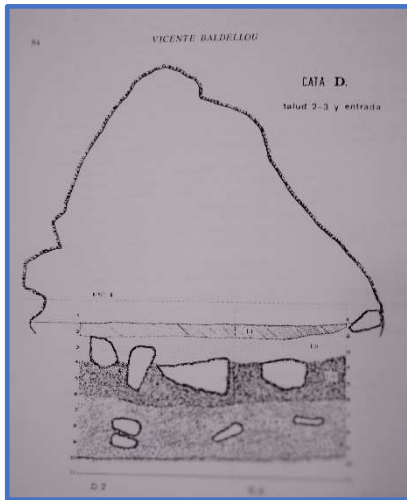
De finals del Paleolític Superior cal fer esment de les pintures rupestres del cingle de Valldeserves a redós de la Plana d'Ancosa. Del conjunt de figures, la més emblemàtica és la de una cabra salvatge amb uns contorns ben estilitzats. La relació dels humans amb el riu continuarà sent la mateixa que al Paleolític Inferior i Mig. L'aprofitament per a la cacera dels recorreguts de la fauna salvatge al entorn de les petites llacunes, fonts i aiguamolls del Mediona/Riudebitlles.

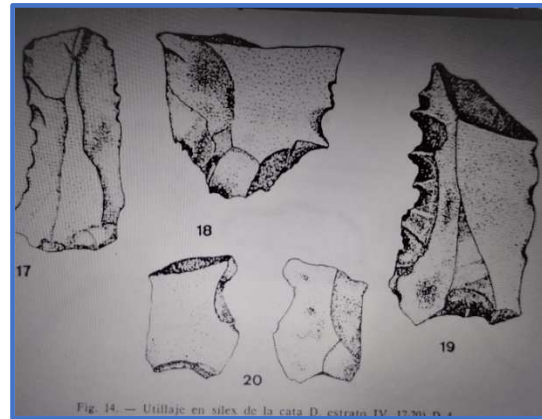
Cultura-Gencat.(c)

Per aquestes dades els petits grups tribals estaven molt ben organitzats per a l'encerclament i cacera de espècies com la cabra salvatge, el cabirol i el ren. Disposaven de una tecnologia ben acurada de puntes de fletxa de diferents tipus per utilitzar amb els seus arcs. Eren grups estacionals que mesuraven el curs del temps i de la natura en funció de les captures que els

proporcionaven els diferents recorreguts de cacera. No sabem si aquesta mateixa estacionalitat es la que ha fet que a la zona hi hagin poques troballes del període o que estan per descobrir.

COVA DEL BOLET. Secció de la entrada.

Indústria lítica dels nivells inferiors.

Les troballes del Paleolític Superior final més directament relacionades amb la vall, son les de la emblemàtica Cova del Bolet. Situada al repeu de la muntanya del Marqués i de la serra de Bolet. Ha estat excavada i estudiada des de mitjans del segle XX. La primera excavació i contextualització amb mètodes moderns, es va fer a començaments dels anys 70 del segle XX sota la direcció de Francesc Baldellou.(Baldellou.1979). El plantejament del projecte ja incidia en la cerca de estrats més antics que les troballes fetes fins aquell moment , de època Neolítica. El resultat de la excavació va proporcionar indicis de la ocupació de la cova al final del Paleolític Superior. Els tipus de eines tallades sobre pedra de sílex i les restes de fauna ho donaven a entendre. Ja en dades més recents, un equip de la UB va tornar a certificar les troballes amb una anàlisi de C-14 de elements orgànics, donant una antiguitat de 10.000 anys B.P. Aquest període del primer Holocè es caracteritza per la captura massiva de conills amb trampes .Es una dada que es repeteix a tot el arc prelitoral Mediterrani, des de el Llanguedoc fins els marges ibèrics d'Alacant, arribant a percentatges del 80 per cent de la consumició de conill (*Oryctolagus Cuniculus*). A Bolet també si han trobat restes de cérvol i cavall. El sílex es treballa per preparar puntes de fletxa amb lamines amb dors i s'amplia de forma extraordinària la panòplia de útils i la sofisticació dels mateixos amb la selecció del sílex. El coneixement del arc facilita la captura de preses.

El Neolític- 6.300/2.800- Els primers pagesos.

La irrupció del mode de vida propi del Neolític arriba a Catalunya de una manera primerenca a la costa, i la seva difusió es ràpida cap a zones del Prelitoral. Seran els primers a practicar la agricultura a la vall. Amb ells venen novetats i la més important és la ceràmica, decorada amb les empremtes de la petxina de "cardium edule" . Al Penedès s'han localitzat assentaments en coves i també a l'aire lliure . A la vall ,s'ocupen les coves dels termes de Mediona i La llacuna.

Sabem actualment de una economia de subsistència lligada a la producció de cereals com el blat i l'ordi que necessitaven de un artifatge previ per guanyar terrenys de bosc, però també de cultius com les llenties, els pèsols i les faves. productes que necessitaven del reg d'aigua més o menys permanent al voltant de surgències, fonts o petites zones planeres al voltant del riu per conduir-la formant bassals i petits regs. Es una evidència, no demostrada al peu del riu Mediona Riudebitlles, que però guarda tota la semblança amb la realitat, ja demostrada en altres jaciments que han permès trobar les llavors del Neolític Antic.

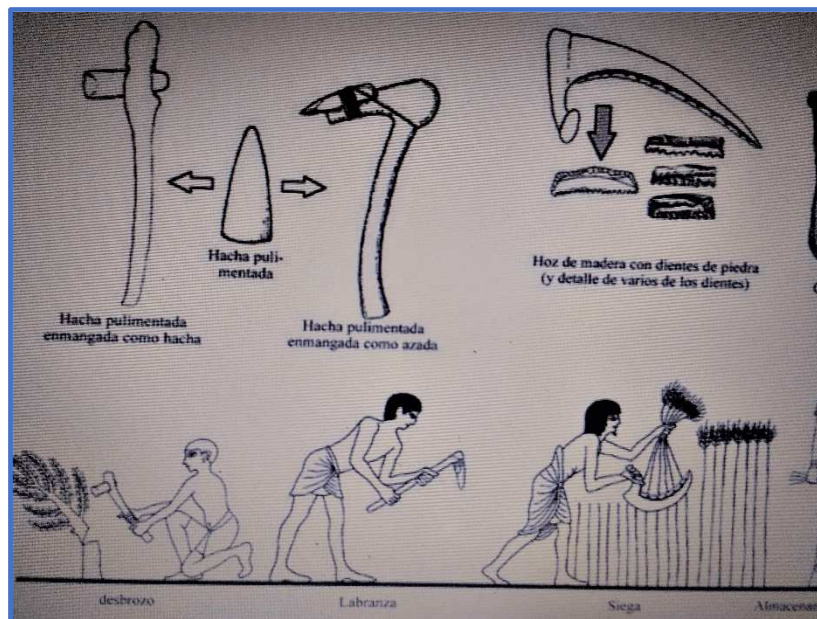

Molí de barca

Destrals polides.

Les petites comunitats que habitaven la zona del fondal Valldellòs i a les coves de Vilademager i la Roca del Frare havien de accedir a llocs propers amb les condicions abans esmentades. Les localitzacions al voltant de les Deus, a Sant Quintí i de la Font Cuitora a la Llacuna, llocs propers a la riba del riu ho donen a entendre. La economia dels grups també s'aprofitava de la recol·lecció i la ramaderia incipient amb la domesticació de la cabra, un fet important per la versatilitat del animal, produint la llet i la carn i amb una reproducció ideal en ambients de muntanya mitjana.

Canvis tecnològics i econòmics al Neolític. (Wikipedia)

VINSEUM©

Bol de ceràmica cardial**Collaret de pedra variscita.**

Als termes de Mediona i La Llacuna hi ha nombroses coves habitades des del Neolític Antic, 6.000 anys B.P., amb ceràmiques decorades amb petxines de Cardium .Es la ceràmica cardial, o montserratina com es va anomenar als anys 30 del segle XX, ja que varen ser les primeres en donar nom al Mediterrani Occidental al trobar-les a les coves del massís de Montserrat.

Dels aiguavessants que flueixen al Mediona-Riudebitlles cal anomenar els paratges més importants de les coves que amb llarga pervivència presenten materials que van del Neolític fins a la protohistòria. Son al terme de Mediona, el anomenat Fondal de Valldellós amb diverses cavitats properes al torrent del Bolet, i a la Llacuna les coves al voltant del castell de Vilademager. Durant el Neolític els grups humans cultivarien petits lots de terra en zones properes al riu i a les fonts, i continuarien la recol·lecció i la cacera amb la ramaderia embrionària que aniria agafant més protagonisme al avançar el Neolític Mitjà als 5.000 anys B.P. Algunes de les coves han proporcionat aixovars i troballes importants, ganivets de sílex, destrals polides i atuells personals com botons i pintes d'os.

A tot el entorn penedesenc i ha una forta baixa de poblament en el període del Neolític Mitjà final, en el que hi ha un seguit d'ocupacions documentades des d'antic a llocs com la Segarra i el Solsonés . La cultura dominant és el Verazià i es poden relacionar amb el moment sepultures individuals enterrades amb cistes de lloses , son els sepulcres de fossa que documenten molta part de les troballes a els altiplans de la Catalunya Central amb aixovars de destrals polides , indústria lítica feta de petits micròlits geomètrics per acoblar-se a mànecs de fusta o a sagetes i penjolls de variscita. A la vall podríem valorar els assentaments de la vall mitjana del Mediona-Riudebitlles a Puig Cùgul , Els Plans, al terme de Torrelavit, i altres troballes isolades com a referents d'aquesta cultura.

(VINSEUM)

Trapezi de sílex**Gerreta.**

L'Eneolític-Bronze.

Al prelitoral del meridional de Catalunya es produeix una colonització de la muntanya lligada a la ramaderia i l'aprofitament dels boscos al voltant dels 2.500 a.C. Probablement relacionat amb un canvi climàtic.

El Neolític final -Eneolític-Bronze 2.500/1.300 a.C.. És un moment de gran expansió i la muntanya del Prelitoral de Mediona ofereix un bon refugi i una base per desenvolupar una cultura de subsistència amb dos pilars importants. La especialització en agricultura, la diversificació de la base ramadera en combinació amb la cacera que la vall els hi seguia proporcionant com a corredor de fauna. Igualment a la muntanya s'aprofita de la recol·lecció de mel, bolets i algunes espècies silvestres de herbes que s'han relacionat amb la preparació de beuratges.

(A:F)

Punta de sílex.

(VINSEUM)

Botó

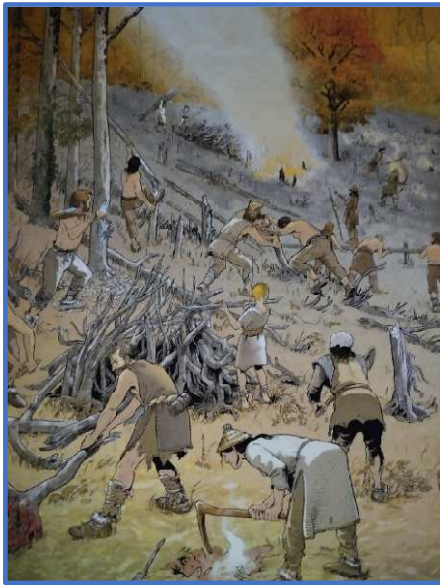

Punta de Bronze

Es un moment expansiu: L'Eneolític-Bronze es troba molt ben representat a tota la vall alta del Mediona, amb la ocupació de la major part de coves, tant al terme de la Llacuna amb nombroses troballes de ceràmiques, fauna i aixovars. Les coves més importants son; la de Valldeserves, Cova Gran, Cova Dau i la Font Cuitora, Seguers i Mas Vilà a la Llacuna. A Mediona, una vegada més la cova del Bolet, que veiem presenta una llarga pervivència, les coves de Valldellós i la cova del Bon jaumet. Un monument emblemàtic és el dolmen de Comallagosa que es conserva parcialment i restaurat al terme de la Llacuna, prop del corriol del riu i un torrent afluent. Al catàleg inventari d'assentaments arqueològics se li dona una cronologia afí al Neolític final-Eneolític a falta de dades més rellevants.

Algunes de les coves amb paraments exteriors van servir com a enterraments col·lectius i s'han localitzat ceràmiques de tasses carenades, decoracions de cordons, llavis impresos amb la base amb empremta d'estora. Els aixovars presenten instruments de sílex molt evolucionats, amb làmines llargues i puntes de fletxa de aletes i peduncle. Les tècniques utilitzades per a la extracció de làmines llargues obliguen als artesans a una gran precisió i és un moment espectacular en la elaboració del sílex. Es pot veure en determinats útils un disseny de produir eines que junt amb la finalitat i hagi un cànon de bellesa. S'escullen roques de sílex de coloracions variades, irisades, roses, vermells, valorant la duresa i la facilitat d'exfoliació. També s'han localitzat penjolls de us personal, punxons d'os i botons. Apareixen els primers objectes

de coure. Aquestes comunitats de pastors, aprofitaven la vida prop dels boscos per a la recol·lecció i la cacera, i a tota la serralada prelitoral s'observa la ocupació de la muntanya mitjana.

Procés de fer artiga al bosc per conrear o pasturar

Puntes de fletxa de sílex del Eneolític

A finals del Eneolític/Bronze, segurament hi ha un factor que determinarà en el futur a les societats més complexes que sorgeixen a partir del 1.200 A.C. A la vall del Mediona-Riudebitlles tenim una davallada de poblament, a ben segur relacionat amb els canvis produïts amb economies més lligades a una extensió de la ramaderia i la agricultura cercant espais a la plana del Penedès, cercant sols profunds per els conreus i creant petits poblats.

Protohistòria -Els Ibers-Organització i comerç. Ocupació i colonització de Roma.

Aquesta etapa de la història al voltant del riu Mediona-Riudebitlles, conserva una quantitat important de referents amb una certa dificultat de separar el que són les troballes més antigues, del període Iber, de la ocupació i colonització, primer de la República de Roma i posteriorment l'Imperi. El poblament del Pujol d'en Figueres o "Puig del Cocodril" del terme actual de Subirats, tot i no pertànyer directament a la conca del Mediona -Bitlles ens dona un reflex històric important al trobar-se enlairat per damunt de la via Heraclea, futura Via Augusta, i dominar l'espai de confluència dels rius Anoia i Riudebitlles, amb una cronologia antiga de IV-V segles A.C. Sabem que abans de la romanització, ja els pobles ibers tenien una concepció del territori estructurada econòmicament i territorialment, amb comerç destacat amb diferents pobles del Mediterrani. Les troballes recents amb excavacions a diferents assentaments del Penedès ho avalen. Un exemple d'assentament antic és el de les excavacions de urgència a Segura Viudas en que es van trobar ceràmiques dels segles IV i III a.C (Arqueovitis.2.016/2.017), igualment les excavacions a l'església de Sant Marçal. Si observem el mapa de les localitzacions als termes actuals de Sant Quintí, Sant Pere i Torrelavit podem veure una estructura de poblament lligada a la explotació agrícola del període Ibèric ple. Segurament dedicada a la vinya i la producció d'oli.

Moneda Iberica

AS Romà

A la part alta de vall, tenim els assentaments d'habitació murallats, el d'Orpinell, i el de Puig Castellar(Rafel.1.983) a la Llacuna, aquest últim és el més ben estudiat des de mitjans del segle XX amb intervencions i excavacions als anys 70 per la Universitat de Barcelona(N.Rafel) , i altres més recents als anys 2.014 al 2.016(M. Balada 2.019).

Son assentaments d'origen Iber, que per els materials sorgits de la excavació tenien comerç amb pobles ben llunyans. A la part baixa cal esmentar troballes al voltant de les planes de Ginolles i de can Xombo de Mediona , al voltant de Les Deus de Sant Quintí i les de la vall baixa a Cal Batllori i la Sesta de Torrelavit , la Masia (Vargas-Freixas 1.999) de Riudebitlles i el Turó del Rei i les del substrat de la església de Sant Marçal de Torrelavit amb troballes ja en un període de plena ocupació del Imperi Romà.

Relació dels diferents tipus de ceràmica del assentament iberoromà de la Masia.Sant Pere de Riudebitlles.

Actuació d'urgència del seguiment del traçat del col·lector d'aigües residuals.1995.Ana Vargas Coll-Antoni Freixas Massana.

Àmfora romana.

Àmfora ibèrica.

Sigillata sudgàlica.

Comuna ibèrica.

Tègula.

Dolia

Comuna ibèrica. Kalathos.

Peu africana.

Grisa engalba negra.

Tègula del taller de Roses.

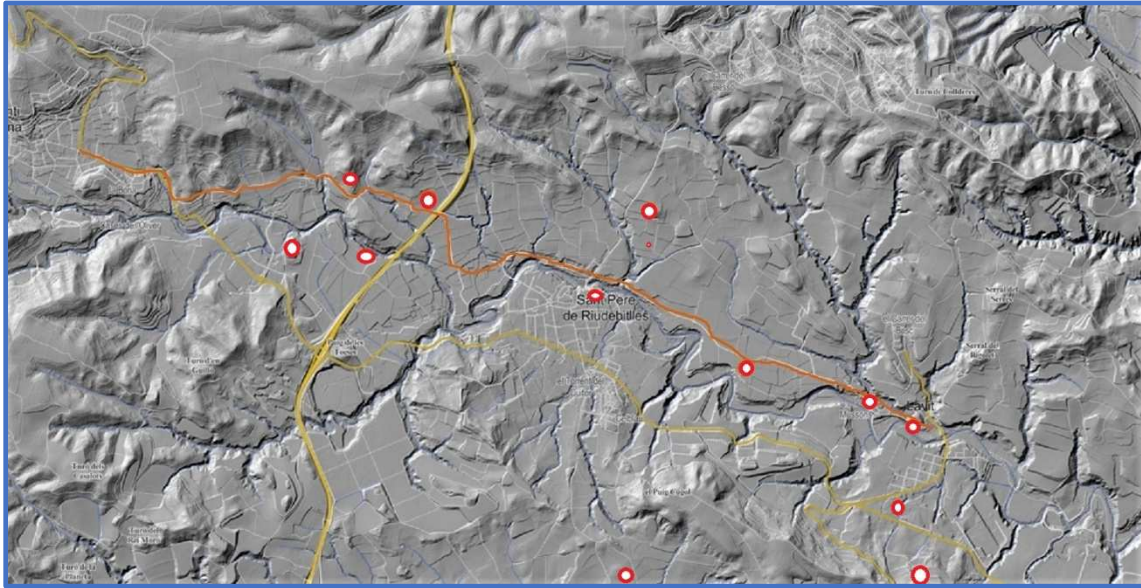
Grisa de Roses.

Planta pedis

Assentament agrícola del segle I a C. al segle II d C.

Assentament agrícola de la Masia a Sant Pere de Riudebitlles- Colonització Romana. I a C./II d C.

Mapa de les localitzacions amb restes d'assentaments iberoromans de la vall mitjana del Mediona-Riudebitlles.

La singularitat del petit assentament de la Masia, de Sant Pere de Riudebitlles, ve donada per la varietat de ceràmiques identificades formant part del nivell de runes amb un marcat estrat de cendres que segellaven la part més propera a la superfície. Teules, plats i vaixelles que ens donen a conèixer la varietat geogràfica de la seva procedència. Els elements constructius més destacables a la part mitjana de la vall, són la base de la torre, possible militar i necròpolis de la Muntanyeta a Sant Pere de Riudebitlles i el substrat de la església de Sant Marçal de Torrelavit (Fierro.1.987), aquesta última amb un treball de excavació i documentació interessant i que demostra l'origen iber i la posterior petjada romana com un probable "castrum" organitzat que es trobava entre el Riudebitlles i el torrent de Mas Vendrell.

Les troballes de la riba esquerra del riu coincideixen fil per randa amb el que serà el camí ral d'edat mitjana i la proximitat amb la que serà posteriorment Via Augusta. Via de penetració obligada per el manteniment de la República i Imperi a la península, tant des del punt de vista militar com econòmic. Tindria la seva lògica que l'origen i bastiment de les primeres estructures dels pobles de Sant Pere de Riudebitlles i Sant Quintí de Mediona fossin igualment d'origen romà. Un altre tipus de troballes de l'època, són a les coves de Mediona en relació a possibles cultes ctònics o subterranis, amb vaixelles sense utilitzar productes del comerç a distància. La relació del poble iber amb el riu ens es desconeguda des de un punt de vista de les probables transformacions com regs, conductes i rescloses que ja estaven en condicions de fer per la economia dels seus habitants. A la vall ho desconexim, però s'han documentat en altres llocs l'aprofitament de salts d'aigua i conduccions de regs.

El mateix passa amb la colonització romana, que sabem capaç de bastir camins, ponts i enginys per fer funcionar molins. Probablement les ocupacions continuades del llocs més adients per aquest tipus d'enginyeria durant centenars d'anys n'han esborrat els possibles restes o estan a la espera de futurs descobriments.

Antoni Freixas Massana- Riudebitlles Juny del 2.023.

BIBLIOGRAFIA/REFERENCIES :

Balada, M.S D.A. i Vilaró El nucli fortificat ibèric tardà del castellar, a la Llacuna (Anoia): Darreres intervencions (2014-2016). IV jornades d'arqueologia 2019. Pag 176-186.

CARBONELL, Eudald; CANAL Josep . *Catalunya Paleolítica*. Girona: Patronat Francesc Eiximenis , 1989

FX Oms, X Esteve, P Martín La neolitización del nordeste de la Península Ibérica: datos radiocarbónicos y culturales de los asentamientos al aire libre del Penedès- Trabajos de Prehistoria 2014 - tp.revistas.csic.es

J Estévez, A Vila G C Weniger, Vorbericht über die Ausgrabungen in Mediona i bei San Quintin de Mediona, Prov. Barcelona. - Madrider Mitteilungen, 1990 –

Fierro Macià X, Mustarós.R.D. Excavaciones en la iglesia de Sant Marçal de Terrassola (Torrelavit, Barcelona) Localización: *Arqueología Medieval española: II congreso*, Vol. 3, Tomo 3, 1987 (Comunicaciones), págs. 421-428

Freixas A.-Mir A, " El jaciment Paleolític de La Noguera a St. Quintí de Mediona" a Cypsela nº6 ,1987,Girona.

Freixas A. L'assentament paleolític de la Font de Cargol- Miscel·lània penedesenca, 1997.

Gràcia.J : La bibliografia completa de l'arqueòleg Pere Giró i Romeu - Miscel·lània penedesenca, 1985 - raco.cat.

Gràcia.J : La bibliografia sobre prehistòria i història antiga de la comarca de l'alt Penedès. Museu de Vilafranca.1.986.

Ribe .G L'Empremta del passat a Mediona: del Paleolític a l'Antiguitat tardana. 1995 - Ajuntament de Mediona.

Rafel.N. i F. ¹ Contribución al estudio de la Casa Ibérica: El Poblado del Castellar (La Llacuna, Comarca de Anoia, Barcelona) - Crónica del XVI Crónica del XVI Congreso Arqueológico Nacional, 1983, , págs. 655-662.

Vargas Coll.A "Informe i valoració del Assentament iber-romà de La Masia (Sant Pere de Riudebitlles)". del Servei d'Arqueologia. 1.999.

Notes

¹ **Intervenció a Barquies durant les obres de la ampliació de la carretera C-15. Grup de Quaternari U.B. col·laboració A.F. del Museu de Vilafranca del Penedès-VINSEUM. 2.022-Servei d'Arqueologia.**

¹ Freixas .A. i Mir Anna **"El jaciment Paleolític de La Noguera a St. Quintí de Mediona"** per a Cypsela nº6 ,1987,Girona.

¹ **L'assentament paleolític de la Font de Cargol**
A F i Massana - Miscel·lània penedesenca, 1997 .

¹ **Vorbericht über die Ausgrabungen in Mediona i bei San Quintin de Mediona, Prov. Barcelona**
GC Weniger, J Estévez, A Vila - Madrider Mitteilungen, 1990 -

¹ **Estratigrafías en contexto**
J.E Estévez, A.Vila - Krei, 2000 - dialnet.unirioja.es

¹ **Excavaciones arqueológicas en la " Cova del Bolet"(Mediona-Barcelona)**
V.B. Martínez - Pyrenae, 1979 - raco.cat

¹ **L'Empremta del passat a Mediona: del Paleolític a l'Antiguitat tardana**
G.R i Monge - 1995 - Ajuntament de Mediona.

¹ **Contribución al estudio de la Casa Ibérica: El Poblado del Castellar (La Llacuna, Comarca de Anoia, Barcelona)**
N.R i Fontanals - Crónica del XVI Crónica del XVI Congreso Arqueológico Nacional, 1983, , pàgs. 655-662.

¹ **El nucli fortificat ibèric tardà del castellar, a la Llacuna (Anoia): Darreres intervencions (2014-2016)**
M.S. Balada, D.A. i Vilaró - IV jornades d'arqueologia 2019.Pag 176-186.

¹ **"Informe i valoració del Assentament iber-romà de La Masia (Sant Pere de Riudebitlles)"**. del Servei d'Arqueologia. 1.999.de Anna Vargas Coll.

¹ **Excavaciones en la iglesia de Sant Marçal de Terrassola (Torrelavit, Barcelona)** Xavier Fierro Macià, Ramon Domingo Mustarós Localización: Arqueología Medieval española: II congreso, Vol. 3, Tomo 3, 1987 (Comunicaciones), pàgs. 421-428